

Izhaja 10. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 gld., za pol leta
1 gld. 60 kr.
Na anonimne do-
pise se ne ozira.
Rokopisi in na oče-
mo poslane knjige
se ne vračajo.

Popotnik.

Spisi in dopisi
naj se blagovoltijo
posiljati (franki-
rani) vredništvu
(Reiserstrasse 8),
naročnine,
oznanila in rekla-
macije pa založni-
štvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 14.

V Mariboru, 25. julija 1883.

IV. tečaj.

Ukaz ministerstva za uk in bogočastje

dne 8. junija 1883. I. št. 10618., da se izpelje postava od 2. maja 1883. I., drž. zak. št. 53., s katerim se prenarejajo nekatere določbe postave dné 14. maja 1869. I., drž. zak. št. 62.

Pridrževaje si daljših še potrebnih uredob zaukažem k izvršitvi postave dne 2. maja 1883. I., drž. zak. št. 53., naslednje:

I. (K §. 3. te postave.)

Deželne šolske oblasti naj pregledajo učne črteže za razne vrste splošnih ljudskih šol natančno, gledé na načela, določena v ministerskem ukazu dné 18. maja 1874. I., št. 6549 (za Galicijo ministerski razglas dne 22. septembra 1875. I., št. 8337); posebno je gledati na to-le:

1) Prva tri šolska leta gre posebno vaditi učence v govorjenju, branju, pravopisu in ustmenem številjenju.

2) Za pouk v geometrijskem oblikoslovju ne gre določiti posebnih poučnih ur, marveč seznaniti gre učence z geometrijskimi črtami, ploskvi in telesi pri poučevanju v risanju na srednji učni stopnji; merjenje in izšteviljenje ploskev in teles naj se poučuje na višjih učnih stopnjah v zvezi s številjenjem.

3) Pri izberi učne stvarine iz rečnega pouka (realij) naj se gleda na vseh učnih stopnjah pred vsem na to, koliko da učenci navadno morejo razumeti in kakšne so razmere v njihovem življenju.

4) Po šolah, kjer se kaže potreba za to z ozirom na način preživenja pri prebivalstvu, more se v učni črtež vzprejeti poleg prostega risanja tudi risanje s šestilom.

5) Poučevanje v petju naj goji razen domorodne in národne pesni tudi cerkveno petje.

6) Deklice se poučujejo v telovadbi, ako se njih stariši za to oglašé ob začetku leta. Ker le moč, naj povsod, vzlasti pa po višjih razredih, v telovaji poučujejo učiteljice.

7) Pri razvrstjenju učne stvarine na posamezne oddelke, skupine ali razrede je posebno gledati na to, da dosežejo vsi zdravi otroci učni smoter in so zmožni prestopiti na višo poučno stopnjo.

II. (K §. 7. v postavi.)

Šolske oblasti imajo prevdarjati premembo obstoječih šolskih uravnav, kar se tiče celodnevne ali poludnevne pouka, le takrat, ako za to prosijo v dobro podprti prošnji všolane občine ali okrajni šolski svéti.

Pri razsoji o taki prošnji gre se ozirati na obstoječe šolske vravnave v deželi in v okraju, na potrebnost pri pouku, na razsežnost, na razmere zemljišč in občil v šolskem okolišču in na gospodarsko stran prebivalstva.

Na podlagi takih razmotrovanj more deželna šolska oblast — zaslišavši krajni in okrajni šolski svet — dovoliti poludnevni pouk za gotovo dobo, ali stalno; posebno pa takrat, ako bi bili zdatno obeteženi davkoplačevalci, ker bi bilo zaradi pomnoženja šolske mladosti razširiti ali pomnožiti šolske prostore; tak poldnevni pouk se more privoliti na jednorazrednih ali tudi v spodnjih razredih večrazrednih šol na selih.

III. (K Z. 8. v postavi.)

Deželna šolska oblast, ktera odbira učne knjige in berila, ima gledati na to, in potrebno ukazati, da se zanaprej ne bodo brez potrebe menjemale šolske knjige in da se odpravi vsaka neopravičena razlika pri knjigah v jednolikih šolah posameznih šolskih okrajev.

IV. (K §§. 17., 18. in 19. te postave.)

Kar se tiče uravnave meščanskih šol, se okazuje:

1) Iz vsake vže obstoječe osemrazredne meščanske šole se morate napraviti s začetkom l. 1883/4. dve samostalni učilnici: splošna ljudska šola in trirazredna meščanska šola, ki ostane, kakor dosihmal, obvezana ljudska šola za vsolane dečke ali deklice. Ob enem se preosnuje odločena splošna ljudska šola, oziroma utesni se ima po potrebi na tisto število razredov, da je somerna s število učencev.

Z vzdrževalci šole se je porazumeti o tem, ali imate ostati splošna ljudska šola in meščanska šola kot „splošna ljudska in meščanska šola“ pod jednim vodstvom meščanskega šolskega ravnatelja skupaj, ali se ima za splošno ljudsko šolo postaviti nadučitelj. Skupno vodstvo obeh šol se pa priporoča le tam, kjer ste v jednem prostoru. V večjih krajih, kjer je o več šol, priporoča se, da se splošne ljudske šole od meščanske tudi po prostoru ločijo.

2) V prvi razred meščanskih šol se vzprejmejo otroci, ki se s šolskimi naznaili ali s spričali skažejo, da so z zadostujočim vspehom obiskovali peto leto kake splošne ljudske šole; dalje otroci, ki so dovršili naj manj deseto leto in se skažejo s vzprejemno skušnjo, da so zadosti poučeni.

Za vzprejem v kak viši razred je potreba primerne starosti ali dokaz zadostujoče predizobražbe po vzprejemni preizkušnji.

3) Učni črtež gre tako urediti, da meščanska šola popolnoma izvrši zadevo ljudski šoli postavljeno in ob jednem učenca izobrazí toliko, da more prestopiti v učiteljsko izobraževališče in v take strokovne šole, pri kterih je pogoj za vzprejemanje pripravljanje v meščanski šoli takisto tudi, da ga sposobi za praktično življenje po posebnih potrebah šolskega kraja in okraja. Za vsako meščansko šolo posebej bode treba učenega črteža, in nič ne dela napotja, da se v krajih, kjer je več meščanskih šol, ozirajo v učnih črtežih pri posameznih šolah na različne potrebe.

Okrajne šolske oblasti naj za posvetovanje učenega črteža za vsako posamezno šolo skličejo posebne konference. K tem konferencam, ktere ima voditi okrajni šolski nadzornik, se povabijo razen učiteljev na meščanski šoli ravnatelji učilnic, ktere se nahajajo v okraju, za ktere ima pripravljati meščanska šola, isto tako strokovnjaki, ki zastopajo obrtne in gospodarske koristi v šolskem kraju in okraju.

V krajih, kjer je več meščanskih šol, gre v ta namen po zaslišanju posameznih učiteljskih oseb obdrževati konference, pri kterih so navzoči ravnatelji meščanskih šol, potem dotičnih strokovnih šol in učiteljišče, isto tako tudi zastopniki obrtnikov.

(Dalje prihodnjič.)

Nekaj aforizem, učiteljem v prevdarek.

(Čital in prevél A. Gradišnik.)

(Dalje.)

Človek ni il, kojemu vzgojnik po svojem dodajanju more podeliti obliko, ampak rastlina je, ki vže ima svojo posebno natoro in podobo, in ktero more vzgojnik kot vrtnar gojiti, vzrejati ter jo dovesti do največje svoje popolnosti. Vzgojniku se ne bode

nikdar posrečilo, da bi divja jablana rodila breskve, a to lahko doseže, da bodo jabolka tega drevesa postala sladka.

Garve.

Učepite otroku navado, da mu bode resnica nad vse sveta, da bode spoštoval tujo lastnino ter vestno se izogibal vseh neprevidnih dejanj, ki bi ga utegnili uničiti —, in mislil bode tako malo na laž, goljufijo, tatvino ali na tó, da bi delal dolgove, kakor na tó, da bi se podal v kraj, kjer bi mu ne bilo možno dihati . . . Jaz zaupam povsod navadi, onej navadi, na katero so se zanašali vsak čas tako postavodajatelji ko šolniki in ki vsako stvar olehkochi.

Brugham.

Kakor vir, tako potok; kakoršni starši, takšni otroci.

Campe.

Kakoršni smo mi, taki so naši otroci.

Herder.

O tem, kar otroci pri onih vidijo, ktere časte in ljubijo, prisvojijo si kmalu sôd, da se tako delati mora, kakor so one delati videli.

Vže bližina dobrega, ko slabega, ima svoj upljiv.

Ideje se vzbude, ki bi sicer se ne vzbudile nikoli; nagoni vzplamte, ki bi zmirom bili dremali; poželenja nastajajo, ki bi drugače nepoznana ostala.

Niemeyer.

Če Vaše lastno srcé, Vaše lastne navade, vse Vaše življenje ne more biti v vzgled, potem bode vsak trud zaman, vsako početje zastoj.

Campe.

Res je, voditi se morajo otroci — dokler so otroci — po avtoriteti; a tudi pončevati se morajo, da ne ostanejo večno otroci.

Wieland.

Otrok, mlad človek, ki po lastnem potu napak hodi, mi je ljubši, nego marsikoji, ki po tujem potu prav hodi.

Goethe.

Podstava vzgoji, nje duša in življenje je čuvstvo za pravo in pravično, ktero se jako zgodaj pojavlja po vesti. Velika umestnost je ta: otročjo dušo posvečevati po ljubezni, dobroti in rednosti ter ukreniti tako, da si je otrok zmirom bolj svest pravičnosti, ki je poskrita v dnu njegovega srea.

Michelet.

(Dalje prihodnjič.)

Tlakomer.

Učni poskus za višji oddelek.

Splošne opazke. — V ljudski šoli zamoremo le pičle kose iz zelo obširne naravoslovske vede razkladati. Le tolmačenje najvažnejših in najnavadnejših naravnih prikazni zamore priti tu na vrsto. Učenec se ima tu seznaniti s prikaznimi, ktere ga večkrat obdajajo, ali so na drugi način za človeka zelo važne. Treba je toraj

učitelju prevdariti o katerih bo v šoli govoril in kedaj. Da je pri tem se na marsiktere okolščine ozirati, je samo ob sebi umevno. Leto mu ponuja te, zima zopet druge; tu vidijo otroci kako se steklo dela, tam kako se oglje žge; zopet v drugem kraju, kako se iz apnenca apno dela itd. Na take in enake okolščine se je toraj učitelju pri vredovanju snovi ozirati.

Ves pouk iz naravoslovja pa mora biti nazorni uk. Poskusi ga imajo podpirati, na katerih se učencem kaže naravna prikazen. Še toliko besedi ne tolmači prikaz tako umevno, nego poskus, kateri jo kaže. V to svrho pa je treba učitelju pristroj. Ti znajo biti celo prosti. Mnogo jih zna si učitelj sam napraviti. Na podlagi poskusov tedaj se naj fizikalčni predmeti tolmačijo, pri čem bi svetoval se sledečega reda držati. 1. Se dobro pregleda in popiše pristroj. 2. Se prikaz opazuje in če je treba in mogoče se prizor z narisanjem še bolj predoči. 3. Se vzrok prikazi spozna. 4. Se naravni zakon išče. 5. Se naštejejo še sorodne in enake prikazi. 6. Se ponovi vse o istem poskusu rečeno. 7. Se dotično berilo čita in stvarno obravnava. 8. Se da naloga. a) Popis poskusov. b) naštevanje naravnih zakonov. — Omeniti še je, da učitelj pri poskusih s primernimi vprašanji učence napeljuje, da mu prav odgovarjajo. Glavna reč ostane, da se v celih stavkih odgovarja.

Preden se govori o tlakomeru, se naj učenci seznanijo z zračnim tlakom. I. poskus. Kaj imam tukaj? — kupico. Kaj sem storil zdaj? — Sedaj ste kupico z vodo napolnili. Kaj vidite tukaj? — Kos papirja. Kam sem ta kos papirja položil? — Na kupico. Kaj sem storil zdaj? — Vi ste roko položili na papir, kupico obrnili in roko odtegnili. Še nekaj čudnega vidite! — Mi vidimo, da voda iz kupice ne teče. (To je prikaz.) Gledite sem! — Kaj si videl I? — Videl sem, da ste papir pri eni strani od kupičiniga roba odtegnili, in voda je iztekla. To se kratko ponovi:

Če kupico napolnimo z vodo, na kupico papir položimo, na papir pa roko in če potem obrnemo kupico in roko odtegnemo, tako vidimo, da voda ne teče iz nje.

II. Poskus.

Kaj pa imam tu-le? — Stekleno cev. Kakšna je ta na obeh koncih? — Odprta. Kam sem jo djal zdaj? — V vodo. S čim se je tukaj napolnila? — Z vodo. V vodi bom s palcem zateknil en konec in cev iz vode vzdignil. Kaj sem storil sedaj? — Kaj vidite? — Vidimo, da voda vkljub odprtemu spodnjemu koncu ostane v cevi. Bodemo zopet ponovili!

Če vzememo ozko cev, ktera je zgoraj in spodaj odprta, tēr jo denemo v vodo, in če v vodi en konec s prstom zateknemo in cev vzdignemo, tedaj vidimo, da ostane voda v cevi.

Kako pride to? — (Vzrok.) Kaj obdaja našo zemljo okol in okol? — Zrak. Zapomnite si, zrak sega blizo 10 milj v višino. Je li zrak tudi težak? — Da, zrak je tudi težak, ker je telo. Vsa telesa so težka, toraj tudi zrak, ktereга smo k plinastim telesom prišteli. (Sedaj narisa učitelj krog rekoč:) Ta krog naj nam predstavi zemljo; nad zemljo se vzdiguje zrak, recimo tako le visoko. (Učitelj narisa nekaj više drugi krog.) Ta zrak si pa znamo misliti razdeljen v več zračnih plasti n. pr. v štiri. (Da se te plasti predočijo, je treba, da se med že narisana kroga še tri krogi narisajo.) Mi imamo tukaj I. tukaj II. tukaj III. in IV. zračno plast. Ktera zračna plast je zemlji naj bližja? — I. — Ktera je od zemlje naj bolj oddaljena? — IV. — Kakšne so vse četiri plasti? — Težke.

Če položiš na roko kamen in na ta zopet drugega itd., tako te v roko tim bolj tišči, čim več kamenov je na onim, ki je roki naj bližji. Tako je tudi pri zračnih plastih. Tudi te tiščijo ena na drugo. Četrta plast tišči na tretjo. Ta je toraj bolj stisnjena nego četrta plast. Tretja tišči na drugo in druga na prvo. Ta je zategadelj naj bolj stisnjena, ker leži na njej druga, tretja in četrta plast. Stisnjeni zrak v plasti si prizadeva raztegniti in razširiti se navzgor, navzdol, na desno, na levo, skratka na vse strani z enako močjo, tedaj tudi na papir na kupico in na spodnji del cevi; njegov tisk pa je tolik, da se drži voda v posodi. Se ponovi!

Kaj sem storil zdaj? — Zdaj ste zgornji konec cevi odprli. Kaj vidite? — Mi vidimo, da je voda iz cevi iztekla. Kako pride to? — Okoli in okoli cevi je zrak; ta je popred zamogel le na spodnji, odprti konec cevi tišati, a sedaj, ko sem prst odtegnil, zamore tudi na zgornji konec. Ta tisk od zgoraj pa je enak tisku od spodaj; voda bi tudi zdaj morala ostati v cevi, ko bi ne bila težka, ali vzbog svoje teže pade na tla, kakor vsako drugo telo.

Zapomni si toraj:

Okoli naše zemlje se nahaja zrak. Ta sega precej visoko v višino. Ker je pa zrak težek, zato tiščijo zgornje zračne plasti na spodnje. Zrak, v katerem mi živimo, je naj bolj stisnen. Ta tišči na vse strani enakomerno, tako tudi na papir na kupico in na spodnji del cevi. Zračni tisk pa je tolik, da drži vodo v cevi. Enako drži vino v sodu, če je sod zgoraj pri pilki dobro zabiti. Če pa odtegnemo prst od cevi, takoj izteče voda, kajti zdaj tlači zrak prav tako od zgoraj kakor od spodaj in voda izteče zaradi svoje teže.

Kteri kruh je težji, gost ali redek? — Zapomnite si! Zračna gostost ni zmeraj enaka. Je li po tem takem zračna teža zmiraj enaka? — Ne, ta se izpreminja. Učenjaki so izumili posebno orodje, s katerim se more teža, t. j. tisk, tlak zraka meriti. Ovo orodje se imenuje tlakomer ali barometer. Ogledimo si ga bolj natanko!

Iz česa obstoji tlakomer? — Iz blizo 85 cm. (32") dolge steklene cevi. Kakšna je cev na zgornjem koncu? — Zalita. Kakšna na spodnjem? — Zakrivljena in v kroglico razširjena. Kakšna je še? — Tudi odprta. S čim je kroglica in večji del cevi nalito? — Z živim srebrom. Kaj vidite v cevi in kroglici? — Je li vsa cev z živim srebrom napolnjena? — Ne, nad živim srebrom v cevi je prostor brez živega srebra, pa tudi brez zraka, česa se lahko prepričamo, če tlakomer nekoliko nagnemo. Kaj vidimo takrat? — Da je živo srebro cev izpolnilo, kar bi se ne zgodilo, ko bi bil zrak v cevi. K čemu je cev pritrjena? — K podolgovati deskici. Kaj zapazite na deskici? — Neko razdelitev. Kaj je tu zaznamovano? — Centimetri in milimetri, ali palci in črtice. O čem smo sedaj govorili? — (Popis tlakomera.)

Zapomnimo si: Tlakomer je steklena cev, navadno do 85 cm. (32") dolga. Na zgornjem koncu je zalita, na spodnjem pa ima odprto na kviško zakrivljeno kroglico. Kroglica in nekoliko cevi sta z živim srebrom nalita. Nad srebrom pa je prazen prostor brez zraka, česa se prepričamo, če tlakomer nagnemo. Steklена cev je pritrjena k deski, na kateri so zaznamovani cm. in mm. ali palci in črtice.

Tlakomer nareja mehanikar. Treba mu je povsod enake široke cevi. Cev se potem z živim srebrom naliže, k deskici pritrji in ta z razdelitvijo oskrbi. O čem smo zdaj govorili? — (Nareja tlakomera).

Zrak, v katerem živimo, je zelo stisnen. Zakaj? — Kaj si prizadeva ta stisnjeni zrak? — Na vse strani razširiti se. Kje pa pritiska na živo srebro? — Na spodnjem koncu. Zakaj? — Ker je tu cev odprta, zgoraj pa ne. Kolik je ta tisk? — Da živo srebro povprek 28 palcev (76 cm.) visoko v cevi drži. Tisk zračni ni zmiraj tisti, včasih je večji, včasih je manjši. Kaj se zgodi z živim srebrom, če je tisk zraka manjši? — Takrat živo srebro pade do 27. palca, včasih še nižje. Kaj pa se zgodi z živim srebrom, če zrak bolj močno pritiskuje? — Se vzdiguje do 29. palca in včasih že višje. Kaj tedaj povzročuje vzdigovanje in padenje živega srebra v cevi? — Zračni tisk. Če bi odprti konec cevi dobro zamašili, takrat bi se živo srebro ne vzdigovalo pa tudi ne padalo. Se ponovi in zapomni.

Ker je steklena cev zgoraj zaprta, zrak le na spodnjem koncu tišči na živo srebro, ktero povprek 28 palcev visoko v cevi stoji. Kadar je zrak težji, pritiska bolj na živo srebro, in to se vzdiguje do 29. palca. Čim lažji pa je zrak, tim manje pritiska na živo srebro, ktero zaradi tega pada, včasih do 27. palca. Zračni tisk povzročuje toraj vzdigovanje in padanje živega srebra.

Čemu nam je tlakomer? — Da merimo zračni tlak ali težo. Iz vzdigovanja in padanja živega srebra v cevi sklepamo, da zrak ni vselej enako težek. Kteri zrak je težji? — Mrzli, ki je tudi gostejši. Kteri je lažji? — Gorki, ki je tudi redkejši.

Če se na enem kraju zrak segreje, tako se zlajša, in kot takošen vzdigne ter se nad mrzlim razširi; na njegovo mesto pa stopi težji, mrzli zrak. To zračno gibanje se imenuje veter. Vetrovi zelo vplivajo na tlakomer.

V zraku je vselej nekoliko vodenega sopuha. Kaj je težji, zrak ali vodeni hlap? — Vodeni hlap. Zakaj? — Ker se ta vzdiguje navzgor. Kteri zrak je toraj težji, suh ali z vodenimi supuhi napolnjen? — Suh. V naših krajih sta posebno severo-vzhodnik in sever suba in mrzla vetrova; pišeta preko dežel in prinašata lepo vreme. Kaj kaže toraj še vzdigovanje živega srebra. — Da je zrak suh. Ako je pa zrak suh, smemo upati lepega vremena. Jug in zahodnik pa pišeta preko toplih krajev in morja; ona prinašata topel in z vodenimi sopuhi napolnjen zrak, sta tedaj mokra vetrova in nosita dež. Moker zrak slabo tišči na živo srebro. Kaj se toraj zgodi z njim? — Ono pada v cevi. Kaj tedaj kaže padanje živega srebra tudi? — Da je zrak napolnjen z vodenim sopuhom in če je to, rado nastopi deževno vreme. Zapomnite si toraj!

Tlakomer se tudi rabi kot vremenik; a zanesljiv vremenski prerok vendar ni.

Če nesemo tlakomer od vznožja na vrh, tako živo srebro vedno pada. Zakaj li? — Ker tukaj pritiska le tisti zrak, kteri je nad hribom. Če pa nesemo tlakomer z višine v nižino, takrat pa se živo srebro vedno vzdiguje. Zakaj menda? — Ker tukaj pritiskajo tudi tiste zračne plasti, ktere so med vrhom in vznožjem, toraj je zračni tisk večji. Če vemo n. pr., da je takrat, ko smo 100 m. više prišli, živo srebro eno črtico padlo, tako znamo tudi izračunati, kako visoko smo, ko je živo srebro 2, 3, 4, črtice padlo.

Zapomnimo si toraj: barometer se tudi rabi za merjenje višin.

Ko se je vse to ponovilo, sledi čitanje dotičnega berila in njegova stvarna obravnavna in konečna naloga:

1.) Opišite poskuse, na kterih se vam je tolmačil zračni tlak!

2.) Opišite tlakomer in povedite čemu je!

Naloga se zna olajšati s primernimi vprašanji, ktera se ali narekujejo ali na tablo napišejo.

J. Sabati.

Kako je cepiti z očesom.

Spisal Fr. Praprotnik.

Cepiti na oko je eden tistih načinov zlahtnjenja dreves, ki se skoraj najložje izpelje in se po dosedajnih skušnjah najbolj obnese. Manjša ko ja namreč rana, tem hitreje in lepše se zaraste. Zato je pa tudi to cepljenje v sadjerejskih šolah najnavadnejše. Tudi se zlahtnjenje na oko že samo po sebi priporoča, ker se opravlja ob času, ko ni drugega nujnega dela v drevesnici.

Z očesom se morejo cepiti vsa sadna drevesa; pri nekterih, kakor breskvah in aprikozah je pa to edini način jih požlahtniti.

Divjaki v okuliranje priredijo se že v spomladi. Ako setev pešek ni bila pre-gosta, zrastle nekteri divjaki že prvo leto dokaj čvrsti. Vsi ti se od tanjših odberó ter se koj v drevesnice v grede, ki so se ravno tako pripravile, kakor za druge cep-ljence, ter globoko rigolile in dobro pognojile, po 5—6 dm. ponarazen posadé. Ob korenini porežejo se za $\frac{2}{3}$, debelece pa se pusti 1—1 $\frac{1}{2}$ dc. visoko.

Posebne imenitnosti je pospeševati rast debela, da do časa, ko se bo drevesce cepilo, kolikor toliko odebeli. To se doseže, ako se postranskim vejicam, ne tudi vodilni ali osrednji mladiki, priščipujejo vršički; to zabrani prena-glo izhlapienje vode, sok se v pretakanju zadržuje, ter zaostaja bolj v spodnjem in osrednjem delu, kteri se toraj tudi bolj redé.

Ako si 3—4 tedne pred cepljenjem drevesca 20—30 cm. visoko sesnažil, namreč mlado vejevje toliko izrezal, da ti pri delu ni na potu in te ne moti, ter si še enkrat vse ostale vejice z osrednjo mladiko vred ob koncih porezal, tedaj so drevesca v cepljenje pripravna.

Pa tudi ako si peške zelo gosto nasejal, kar se jako rado zgodi, je lahko pomagati, da dobiš že drugo leto dovolj v okuliranje sposobnih divjakov. Ko so mlada drevesca pognala kalice ter nad njima že tretji list dobila, idi in jih prepipli. Izpipanem rastlineam priščični korenino za $\frac{2}{3}$ ter jih v gredico, pripravljeno v prav dobri vrtni zemlji po 5—10 cm. vsaksebi razsadi. Sadé se pa drevesca sè sadilnim kolekom, kakeršnega se poslužujejo ženske, sadeče zelne sadike in drugo zelenjad. S kolekom naredi se luknja, v njo se dé drevesce ter se rahlo pritrdi. Potem se vsa saditev dobro zamoči, da se prst drevese bolj prime. Sploh je pomniti, da se zamažanje nikdar ne sme opustiti, kadarkoli, in kakeršnakoli drevesa so se sadila.

Da pa nežnim, še zelnatim rastlinam solnce in vetrovi ne bodo škodovali, pokrij jih nekoliko časa s slamo, smrekovimi ali jelkinimi vejami; isto tako jih čez leto prav pogosto okopavaj, in zamakaj, zadnje le po večerih, ko je solnce že zašlo in ne čez dan, ko pritiska vročina. Vse to njihov rast jako pospešuje.

Nektero teh drevese vzraslo bodo toliko debelo, da jih lahko v spomladi že kopuliraš, druga slabejša pa si boš prihranil v okuliranje.

Vsak takoj uvidi, da to nič drugega ni, nego pikiranje še zelnatih rastlik.

Ko pride čas v okuliranje, oskrbeti ti bode žlahtnih cepičev. V cepiče pa se jemljejo le mladike, ki so že tisto leto vzrasle, in imajo dovolj čvrste popke. Ako jih nimaš še v svoji drevesnici, kar je seveda najbolje, dobi jih drugod.*) Jako pazljivo ti je pa ž njimi ravhati, kajti se sveže mladike le prerade osuše. Ravno iz tega vzroka je tudi svetovati, da se mladike že tisti, ali vsaj drugi dan porabijo. Jih čez 48 ur v shrambi imeti, je pa jako dvomljivo, so li še dovolj sveže ali ne.

Očesa na mladikah morajo biti dovolj razvita, precej napeta in čvrsta. Krepkejša ko so očesa na mladikah, tem bolje. Nekoliko pa lahko sami rast očes pospešimo, ako 14 dni popred dotične mladike pinsiramo (vršičke priščipnemo). Tako se soku zapre nadaljna pot, očesa toraj dobé več redilnih snovi ter tako tudi bolj očvrsté. Listne ploskve se odstranijo, peceljni pa se pusté.

Da se porezane mladike nekoliko varujejo pred sušenjem, vtaknejo se v krompir, repo, jabelko ali kupico z vodo; tudi pri cepljenju je svetovati, da imaš mladike z enim koncem vedno v vodi.

Kakor pri drugih načinih cepljenja, tako je tudi pri okuliranju uspeh največ odvisen od tvoje spretnosti in izurjenosti. Bolj ko imaš vse to delo v roki, lepše in hitreje bodeš vse opravil, in rajše ti bode raslo. Le-ta izurjenost in spretnost posameznika ni nič drugega nego to, kar povdarja ljudstvo, ko o tem in unem, ki z vsehkom vé cepiti, trdi, da ima „dobro roko“.

Kadar tedaj cepiš z očesom, izreži iz žlahtne mladike prav varno in pazljivo oko, pa tako, da se skorje še malo lesa drži. Najložje se oko izreže, ako se mladika vzame v levo roko, ter se s palcem, kazalcem in sredincem tako prime, da leži v dnu palca, na vzpetem delu dlani, z očesi obrnjenimi proti tebi. Z nožem v desni roki podrežeš oko v podobi ščitka, kterege se pecelj drži, ter ga 3—4 mm. nad okom z rezom navpik popolnoma odrežeš. Tako se očesa prav lepo izrežejo, ne da bi jih bilo treba še po strani zarezavati, kakor nasvetujejo nekteri sadjerejci. Omenim še, da je način izrezati oko tako, da se ga drži malo lesa novejši in boljši, nego starejši, pri katerem se je oko le z bližnjo skorjico izlupilo. Ako pa vendar oko od

*) Kdor si drevesnico z novega naredi, tistemu je svetovati, ako v njegovi bližini ni ravno žlahtnega sadja, da prvo in drugo leto večidel kopulira, ter še le potem, ko si je v vrtu že dovolj žlahtnih dreves odgojil, začne tudi okulirati. Sedaj ima v svoji drevesnici dovolj mladik in ne bode mu jih treba drugod iskati. Pošiljatev svežih mladik je namreč v tem času jako težavna, kajti se mladike le prerade hitro in preveč osuše. Tudi se sadna plemena pri kopuliranju mnogo ložje zaznamovajo, nego pri okuliranju, zlasti ako je mladik iskati zunaj drevesnice. Da bi pa mladike, porezane iz mladih dreves, ki še niso rodila, manj rodovitne bile, kakor trdi ljudstvo, je po soglasnem trdenju sadjerejcev čisto neresnično.

lesa odlupiš, tedaj vsako dobro preglej od spodnje strani. Če bi morebiti pod očesom zapazil vdrtino, tedaj je to znamenje, da nima cevni povezki, da toraj tudi ne more rasti.*)

Sedaj se poišče mesto na divjaku, kamor se boče oko vtaknilo. Najbolje je oko djati na kak ovinek ali pa tik pod vejico, ker je na teh mestih največ soka. Divjaku se prereže skorja do lesa v podobi stoječega **T**, ali pa narobe obrnjenega **L**.

Da je mogoče, oko lepo pod lub spraviti, se peruti z nožem ali pa nalašč v okuliranje pripravno kostjo, odlupijo, ter se potem oko tako vtakne pod kožo, da pride širji del očesa ravno na počezno rez divjaka. Divjak se sedaj poveže, pa ne pretrdo, ne prerahlo, in tako, da oko in pecelj, ki se ne sme odtrgati, prosta ostaneta. (Konec prih.)

Fizika

za nižje rezrede srednjih šol.

Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani.

Kritika nima samo naloge kako delo priporočati ali pa grajati, ona naj bode tudi poučljiva posebno, če je namenjena za učiteljsk list. Zato bi se nam primerno zdelo pred ocenitvijo te dobre knjige govoriti o metodi fizike, kar bi bilo na tem mestu vendar odveč, ker je to nalogo pred kratkim že rešil drug pisatelj v 11. in 12. številki tega lista tako temeljito, da se popolnoma na njegov spis opirati moremo. Pa omeniti moramo, da je kaj drugega fiziko pisati, kakor fiziko poučevati. Za poučevanje fizike v ljudskih, meščanskih in v nižjih razredih srednjih šol velja le induktivna metoda. Opiraje se na skušnjo ali na poskus, treba je iz več sorodnih slučajev izvajati z vestnim opazovanjem prirodni zakon in ako mogoče ga utemeljevati t. j. navajati vzrok opazovane prikazni. Tako mora učitelj fizike v navedenih šolah postopati, a pisatelju preostaja še druga pot. Osvetlimo si povedano na sledečem primeru, kakor ga nahajamo v Kristovi in Piskovi fiziki za nižje razrede srednjih šol „o prevajanju toplote“.

Po Krist'u . . . Poskus a) Gorečo tresko moremo držati blizo plemena, razbelenega železa pa celo na nasprotnem koncu ne“. Omotaj zadnjega s papirjem, volno, slamo ali svilo in razbeli drugi konec. Poskus b) Na bakreno in železno palčico prilepi z voskom lahke kroglice jednako razdeljene jedno od druge. Ako ogrevaš konca palčice, v katerih se dotikata, padajo kroglice zaporedoma proč in sicer one prej, ktere so bližje plamenu. Vidi se pa tudi, da kroglice z bakrene palčice hitreje in v večjem številu padajo kakor z železne. Plamen je oddajal palčicama v dotikališču toplote, ktera se je širila od plasti do plasti skoz vsako palčico.

Poskus c) V stekleno, na jednom koncu zavarjeno cev deni košček ledu, na tega kos svinca, da drži led na dnu in napolni posodo z vodo. Vodo moreš na gornjem koncu močno ogreti, a led se ne staja.

Prehod toplote v notranjem telesa od plasti do plasti imenujemo prevod toplote. Po snovi različna telesa imajo različno vodljivost toplote; potem razločujemo dobre in slabe prevodnike toplote. Prvi sprejemljejo toploto hitro, hitro jo širijo v notranjem skoz svojo maso, oddajajo jo pa tudi lahko svojej okolici. Pri slabih prevodnikih opazujemo ravno nasprotno. Po Pisko-tu. Telesa, ktera dotikajoča se drugih toplejih od teh toploto hitro sprejemajo, jo hitro skoz vso svojo maso širijo, imenujemo dobre prevodnike.

Kakor hitro se pa dobri prevodniki ogrevajo, tako hitro oddajajo svojo toploto bližnji manj topli okolici. Pri slabih prevodnikih opazujemo ravno nasprotno.

*) Glej „Umni sadjerejec“ stran 30, podoba 9 ti kaže izrezano oko s kaljo, podoba 10 pa brez kali.

Zadnja pisava je mnogo krajša, ker navaja ona le plod opazovanja; način opazovanja prepusti učitelju. Akoravno ima ta pisava nekaj za se, (tako n. pr. se rabijo take knjige bolje za ponavljanje vse stvarine.) se vendar ne moremo za njo popolnoma ogreti. Vriva se nam tu celi čas matematika v podobo; vsakdo bi zavrgel geometrijo, v kateri se nahajajo sami izreki — brez dokazov. In blizo tako je v fiziki; kajti ona nima samo naloge učencem neko svoto znanostij podajati, ampak tudi ravno tako če ne še bolj važno nalogo učence formalno izobraževati, to je sposobnost opazovanja in razsodljivosti vaditi in razvijati s poučnim gradivom. Tako vezbanje pa more biti le uspešno, ako učenec to, kar je v šoli videl in slišal, doma s pomočjo knjige ponavlja.

Naša slovenska fizika je pisana v tem zadnjem smislu, in sicer v obče skoz in skoz tako dobro, da se smemo v resnici ponašati ž njo. Preden pa preidemo na natančnejšo kritiko, hočemo omeniti načelo, katero nas vodi pri tem. Pisatelj slovenski piše navadno iz golega domoljubja; naša sveta dolžnost je torej, da njegovih čutov, kateri izvirajo iz samih blagih virov ne razžalimo po nepotrebnem; a domoljubje narobe spet zahteva, da povemo svoje prepričanje o nepopolnostih očitno, ker iz tega sledi razgovor pred sodečim občinstvom in iz razgovora lep očejen sad brez peg in madežev. Toraj oglejmo si v tem smislu našo knjigo.

„Zvon“ o tej knjigi piše: Tvarina je razvrščena na deset poglavij: 1. Občna svojstva. 2. Molekularne sile. 3. Osnovni nauki iz kemije. 4. Toplota. 5. Mehanika. 6. Akustika. 7. Optika. 8. Magnetizem. 9. Električna. 10. Osnovni nauki iz astronomije. Ta razvrstitev se v poprek nahaja skoro po vseh dotičnih knjigah za nižje razrede srednjih šol; deloma je poljubna, ker nikakor ni bistveno, da stoji poglavje o kemiji že na tretjem, o toploti na četrtem mestu. Magnetizmu in elektri se tudi da odmeriti drugi prostor, le mehanika, akustika in optika so razvrščene iz stvarnih razlogov vselej v ravno imenovanem redu. V poglavju, ki je odmerjeno delovanju in učinkom molekularnih sil, sklopljeno je vse, kar se na ta predmet nanaša, tudi pronicanje, lasovitost in endosmosa. O teh točkah se govori v nemških knjigah navadno na celo drugem mestu, pred hidrostatiko ali pa zanj, ne da bi se za to razvrstitev dalo naštetih tehničnih razlogov, temveč se v mehaniki le trga nit, ako se s temi stvarmi še le tam pečemo. Zato ima po mojem mnenju razvrstitev naše knjige prednost pred drugimi. Isto tako je tvarina vsakega poglavja zase razvrščena tako pregledno in vtemeljeno, da se v obče ne da lahko kaj boljšega nasvetovati. Ako se ozremo po vsebini prvih dveh poglavij, imamo lepo število fizikalnih resnic pred seboj, ki se tičejo trdnih, kapljivih in plinastih teles in spominjajo me načela, ki je obveljalo v specialni metodiki ljudske šole, t. j. poučevanja v koncentriških krogih.

Na dalje beremo v „Kresu“: Celo učno gradivo je razdeljeno blizu tako, kakor se sploh nahaja pri sedanjih učnih nemških knjigah in kakor navedene instrukcije (Instructionen für den Unterricht an den Realschulen in Oesterreich im Anschlusse an einen Normallehrplan) terjajo. Zategadel ne navajamo posameznih poglavij, temveč le gledé na razvrstitev opozarjamo na nekatere važnejše izpremembe. Zdi se nam jako ugodno, da se je n. pr. pri „občnih svojstvih“ k poduku o „teži“, dostavil poduk o težišču, in da se je „zračni tlak“ v to poglavje vzprejel.

V poglavju: „molekularne sile, njih delovanje in učinki“ najdemo difuzijo“ in „kapilarnost“, kar se navadno v „mehaniki kapljivo tekočih teles“ nahaja. Na tej stopnji fizikalnega poduka pa gre to gotovo le tja, kjer se o „zveznosti“ in „sprijemnosti“ govori. Da so nekateri navadni linearni raztezni koeficienti navedeni, moramo le odobravati; ravno tako, da se razpravlja po „prevajanju toplote trdnih teles“ ono „kapljev in plinov“ in poduk o žarenju toplote, in da se pri prekapanju (Destillation) tudi o razhlapanju (Sublimation) govori. Pri „izvorih toplote“ nahajamo tudi navedeno „životno in električno“.

V mehaniki se razpravljajo najprej osnovni pojmi o „gibanju“ in o „silah“; potem je „sestavljjanje in razstavljjanje sil“, „ravnotežje v položaju trdnih teles“, „ravnotežje na strojih“, „delo sil“ sploh in „delo sil na strojih“. Nató se še le

uvrščuje daljši poduk v „gibanju“. Osobito moramo omeniti razpravljanje o „sposobnosti za delo gibajočih se teles“ (Arbeitsfähigkeit bewegter Körper).

„Razstavljanje gibanj“, n. pr. po strmini, česar tu ne nahajamo, bode se v novem natisu moralo uvrstiti; zato pa najdemo nekaj o „prostih óseh“ in o „vrtalkah“. Primerno bi bilo tudi, ko bi se v poglavju optika bilo vsaj nekoliko povedalo o „dvolomu“ (Doppelbrechung), kar nam bodo naravoslovci, ki podučujejo v 5. gimn. razredu, potrdili. Da se „hišni brzojav (Haustelegraph) razpravlja, je prav primerno. „Osnovni nauki iz kemije“ so vseskozi smotru primerno razpravljani; pogrešamo samo od osnovnih zakonov „zakon mnogokratnikov (Multipln) in vrednost“ (Wertigkeit) „atomov“. Od „osnovnih nauk v astronomiji“ nahajamo le najpotrebnejše in kolikor je za to stopnjo primerno. Marsikaj, kar bi le sem spadalo, podučuje se že v zemljepisju. —

Tako pišeta naša beletristična lista, in mi se strinjamo z ozirom na razvrstitev tvarine v vsem kar reče „Ljublj. Zvon“ poudarjaje pa besede: da se v obče ne da lahko kaj boljšega nasvetovati. Nasvete v „Kresu“ nekatere odobravamo, nekterih pa ne.

(Dalje sledi.)

Narodno blago.

XI.

Gradišče pri Gornjemgradu.

Pravljica

Na vzhodu Gornjegrada, četrť ure od trga, je holmee, ki se mej ljudstvom sploh „gradišče“ imenuje. V svojem času je tukaj baje stal mogočen grad, o katerem pa sedaj niti sledú ni več najti.

V znožju holmea ima kmet Adam svojo posest. Gospodinja Adámka, — tako se pripoveduje — hodila je navadno na gradišče iskat in nabirat drv. Ko nekega dné žena z otrokom v naročju zopet išče drv, jih ne najde, da-si prehodi ves holmee. Končno zapazi votlino polno drv. Misleča, da jih tukaj dovolj naloži, se poda v votlino; pa ni ji možno priti do drv, kajti se ji neprestano odnikajo. Naenkrat zginejo drva, in žena stoji pred velikimi vratmi. Stražita jih psa, kojima ogenj iz oči in gobcev šviga. Kmetica vsa prestrašena misli zbežati, a prepozno je — vrata se odpró in ona stoji, nevedé kako, v sredi prekrasne sobe. Od tod stopa dalje iz sobe v sobo; povsod je bilo vse tako lepo in krasno, da je kar strmela. Bilo je tukaj tudi mnogo sè zlatom napolnjenih kadi. Ko vse te veličastne prostore prehodi in ogleda, pride končno do zlatih vrat. Tudi te se odpró in oj čuda! pri zlati mizi sedi zakleta devica, zgoraj človek, bel ko sneg, spodaj pa ostudna kača. Ženo zapazivša ji prijazno reče: „Naberi si zlata, kolikor hočeš.“ Kmetica odloži otroka ter si nađeva zlata, kolikor ga je mogla nesti. Sedaj se pa tudi vrata odpro in žena je v votlini. Spominivša se tukaj otroka, hiti nazaj, pa zastonj išče vrat, ni jih več najti.

Vsa žalostna gre k župniku prašat, kaj ji je storiti, da dobi otroka zopet nazaj. Ko župnik vse zasliši, veli kmetici: „Idi čez leta dni, ravno tisti dan, uro, minuto in sekundo v tisti kraj; našla bodeš zopet votlino, pojdi v njo pa ne ozri se!“

Ko obteče leto, gre kmetica ob določenem času na gradišče in takoj najde votlino. Ko pa po votlini dalje stopa, začne pokati, grometi in se bliskati, da je bilo groza, pa žena, pomneča župnikov svet, se ne ozre.

Ko pride do vrat strašno zarjoveta nad njo psa čuvaja, pa ona se tudi sedaj ne splaši temveč odpre vrata in tukaj najde otroka, igrajočega si z raznimi dragotinami. Takoj ga vzame in odide. Zakleta devica to videvša milo zaplače in slišijo

se besede: „Da bi bilo dete še le dva časa od polovice do zdaj tukaj ostalo, bila bi jaz rešena, a zdaj mi bo še dolgo, dolgo trpeti!“

Ko pride kmetica, ki je dalj časa po votlini izhoda iskala, domov, jo nihče ni več poznal, pa tudi njej so bili vsi ljudje tuji in neznani. Le povedati so vedeli, da je pred davnim, davnim časom na gradišču zginila kmetica Adámka.

Zopet preteče obilica let. Kmet Adam gre na travnik kosit. Kar zasliši glas: „Rósi rósi!“ Ko se ozre ter začuden zagleda prezalo deklico v tri četrť belo, v četrť črno, se tako prestraši, da ne ve kaj storiti. Deklica pa mu žalostna pravi: „Ti si bil rojen, da me rešiš, a nisi storil, kar sam ti velela; tvojega roda rod za rodom bode sadil drevesce in tega drevesca tretje bruno bode dalo zibelko in v njej bo spavalo dete, ki me bo rešilo.“ To izgovorivša zgine. V gradišču pa od te dobe večkrat čudno buči in bobni.

M. Spendé.

Dopisi.

Iz Rogatca. Dne 7. junija t. l. je zborovalo učit. društvo Šmarsko-Rogačko v Šmarju. Navzočih je bilo 14 društvenikov. Po pozdravu predsednikovem se je prebral zadnji zapisnik, ki je bil odobren. Zaradi posebne važnosti pride na vrsto 4. točka dnev. reda, glede 600letnice in sprejema Njih Velic̃astva p̃esv. cesarja. Sklenilo se je, da se Nj. Vel. predstavijo vsi učitelji celega okraja. 600letnica se obhaja pa 5. julija. Za tem govori gospod Flis o zemljepisju in o črticah iz astronomije za srednjo stopnjo prav razširno in prilično. Začne se živahna debata, ktere se vdeležè gg. Večaj, Blenk in Kit. Ker se pa zaradi pomankanja časa ni mogla dovršiti, g. predsednik nadaljevanje za prihodno sejo predloži, kar se enoglasno odobruje in zborovanje se sklene. Pri skupnem obedu se še je veliko pogovarjalo o primernih dekoracijah itd. za Nj. Vel. prihod.

Iz Kostivnice v Rog. okraju. Kakor povsod, tako smo se tudi mi učitelji Šmarskega in Rogaškega okraja zbrali k slovesnosti v spomin 600letnega vladanja Habsburgovcev na Štajerskem in to 5. jul. v Šmarju. Prišlo nas je 19 učiteljev skupaj. Najpred je bila pevška vaja. Ob 10. uri slovesna maša, h kateri je tudi mnogo občinstva došlo. Pri maši se je pela slov. maša. Med ulogami je omeniti posebno solo g. Kita „Ave Marija“, ktero je izvrstno popeval. Po maši je bilo zborovanje. Pričelo se je s pesmijo: „Domovina mili kraj.“ Sedaj pozdravi g. predsednik ude in predstavi dva gosta, gg. nadučitelja Oberski-ja in učitelja Klajnščka in na to začne slavnostni govor, v katerem posebno zasluge vseh Habsburgovcev omeni in naj bolj čisla našega sedajnega premilega vladarja Franca Josipa I., ter konča s 3kratno „Slavo“ na našega p̃esvitl. cesarja. Vsi navzoči zapojemo potem cesarsko hymno! Na dalje se je določilo, kje in kedaj se zbero učitelji 11. jul. za cesarjev sprejem. K koncu še pridejo razni nasveti na vrsto. Zborovanje je bilo končano in šli smo k skupnemu obedu, ki je bil pri g. Pušniku v vrtu. Ker se je zbralo mnogo odličnih gostov — bilo nas je 32 — zapeli smo pred juho pesem: „Tvoj je ta dan gospod“. O primernem času spregovori g. predsednik Jurkovič in nazdravi Nj. Velic̃astvu. Sledilo je 3kratno „Živijo!“ Cesarska pesem. G. Blenk napije potem oblastnijam, g. Jurkovič gostom, g. kaplan Pole učiteljem, g. Šetinec je deklamiral pesem „V pepelnici nečóti“ od Gregorčiča. — G. Vesjak nazdravi duhovščini, g. Po-rekar govori o Cirilu in Metodu, ter omenja posebne zasluge teh dveh mož za slovanski svet. Med pesnimi je omeniti posebno „Slovenec sem“ od Dr. Gust. Ipavica, ktera se je na splošno željo morala 4krat peti. Dalje pesni: „Slovani“, „Slavček“, „Lipa“, „naša domovina“ in „Pobratimija“. Zabava je bila tako prijetna, da nas je še le približajoča se noč ločiti zamogla. Bog daj, da bi vse naše želje se tako gladko vršile, kakor so se izprožile. To pa je gotovo, da nam ta dan ostane vsem

nepozabljiv. V hvaležnem spominu nam ostane pa tudi tihi daritelj posebne kapljice. Živijo!

B. R. N.

Sv. Ana v Slov. goricah. Dan 2. jul. t. l. v spomin 600letnice pripada Štajerske k slavnej vladnej habsburške rodovini je bil tudi za nas Slovence ob nemški meji prav slavnosten dan. Že ob $\frac{3}{4}$ 7. uri zjutraj se otroci zbero v dotičnih razredih skozi in skozi z različnim zelenjem in zastavami okinčanega šolskega poslopja, od kod učitelji nježno mladino v cerkev peljemo, kjer je č. g. Divjak Jožef slovesno sv. mašo pel in dostavil „Tebe Bog mi hvalimo“. Po končanej službi božji podamo se najprej v šolo, kjer g. nadučitelj Ornik v kratkih, jedrnatih besedah obriše zgodovino štajerske dežele, posebno povdarja zasluge Habsburgovcev, osobito sedajšnjega presvitelega vladarja Franca Josipa I., kteremu smo vsi navzoči vskliknoli trikratni burni: „Živijo!“ Ker po duševni hrani, kakor znano — tudi telesna dobro tekne, podamo se z učenci in učenkami — gotovo jih je bilo nad 300 — po sklepu tukajšnjega kraj. šol. sveta, k načelniku tega šol. sveta, kjer smo se vsi okrepčali. Rajanja in razveseljevanja med učenci ni bilo ne konca ne kraja. Prekratek je mladini bil čas in prehitro dospel trenutek, ko mladež za skonečatek slovesnosti pred hram g. načelnika pozovemo. Učitelj Kele nastopi, ter v kratkem govoru obriše deci razumljiva blaga dejanja našega presvitelega vladarja. Da nam ga Vsega-mogočnik še mnogaja leta ohrani in vso habsburško rodovino, vskliknemo iz dna sreca trikratni burni: „Živijo!“ Prekrasna ščavniška dolina je še dolgo od vseh strani odmevala ponavlja je mnogo mnogokrat glasove, došle iz prs nedolžne mladine. Vsi zapojemo pod milim nebom s krepkimi glasovi „Cesarsko pesem“ in razšli smo se vsi veseli s trdnjim upanjem, da Bog še mnogo, mnogo let ohrani vsem svojim podložnim mu narodom blagodušnega vladarja Franja Josipa I., celo hišo habsburško. „Živio“!!!

Iz Crešnovca. Dne 5. jul. je imelo naše društvo svoje mesečno zborovanje v Sl. Bistrici. Tudi te seje se je vdeležilo samo 9 udov; precej društvenikov je tedaj zopet izostalo. Že večkrat se je poročalo, da obseva naše društvenike neka mlačnost, ktere še se žalibože nekteri udi dandanes niso znebili, če tudi smo sklenoli, da hočemo v povzdigo našega društva vsak mesec zborovati. — Ob 11. uri otvori g. predsednik sejo, ter vabi zapisnikarja, da nam prečita zapisnik zadnje seje. Po odobrenju zapisnika nam prebere gospod predsednik dopis privatnega doslužninskega zavoda, z kterim se društvo poprosi za podporo, kajti v zadnjih letih so stroški dohodke prekosili. G. J. Lasbahar stavi v ta namen sledeči predlog: Pri vsakem zborovanju naj bi posamezni udi vložili po 10 novcev; znesek se naj potem shranjuje in vsak pol leta omenjenemu zavodu odpošlje. Predlog se sprejme. Gospod Gaber je potem obravnaval vprašanje: „Kako zamore učitelj šolsko obiskovanje vzboljšati, brez da bi se postavni pomočki porabliali. Govornik je svoje nalogo izvrstno izdelal in izrekla se je želja, da bi se dotične teze tudi v „Pedag. Zeitschrift“ objavile. Konečno društvo sklene, da bode 2. avgusta zopet zborovalo.

Josip Lasbahar.

Iz Šmarje pri Jelsah. 12. jul. 1883. Spomenico združenja Štajerske in Kranjske pod žeslom Habsburgovcev smo učitelji šmarijskega in rogaškega okraja 5. t. m. slovesno obhajali. Navdušenost naša do preslavne hiše habsburške, osobito pa do preblagega vladarja Fran-Josipa I., od ktere ga smo učitelji prejeli neprecenljivi dar, novo šolsko postavo, je bila velika, ko smo se v teku dneva spominjali na štajersko zgodovino preteklih 600 let. A navdušenost naša do Fran Josipa dosegla je vrhunec 11. t. m., ko je presvitli cesar potovaje od Slatine proti Celju v Šmarju iz voza stopil. Gledali smo ga od obličja do obličja — vladarja, na ktere ga se pozornost celega sveta obrača, cesarja, ki se sme šteti najsrečnejšim vladarjem, ako obstoji njegova sreča v ljubavi podložnih, videli smo vsmiljenega očeta revnih in nadložnih in zdravnika ran, ktere zaseka uima ljudstvu. — Da je presvitemu cesarju na ljudske omiki mnogo ležeče in da zasluži učiteljski stan isto spoštljivost, kakor vsak drugi, to je cesar v Šmarju pokazal in to je, kar nas neizrekljivo veseli in nam

pogum povzdiguje. — K sprejemu cesarja v Šmariju smo se tudi učitelji domačega okraja s šolsko mladino zbrali; toda žalibog, da nas ni več skupaj prišlo, kakor 6! Seveda temu ni bilo skoraj drugače mogoče, ker so drugi učitelji svoje učence obcesti koder se je cesar peljal, postavili in nadzorovali. In glejte, izmed teh 6 učiteljev so bili štirje od Nj. Veličanstva z nagovorom odlikovani in sicer: Jurković s 7, Flis s 6, Anderluh in Šetinec z dvema vprašanjem. — Nad tem tako važnim dogodkom je pri nas v učiteljskih krogih veselje neizrekljivo! — Da bi še nam dolgo vladal Fran Josip I.!

Z Zidanega Mosta, dne 15. julija. Celjsko učiteljsko društvo imelo je dne 2. jul. t. l. v Celjskej okoliškejši šoli slovesno zborovanje povodom 600letne Habsburške svečanosti. Udeležitev je bila mnogobrojna. Slavnost se je pričela z Nedvedovo pesnijo: „Mili kraj“, katero so gg. peveci jako izborno peli. Na to je govoril predsednik g. J. Lopan slavnostni govor ter se je, oslanjajoč se na ravno kar odpevane besede: Domovina, mili kraj, z iskrenimi besedami spominjal naše mile domovine, ktera obhaja v teh dneh 600letnico združenja svojega s preslavno hišo Habsburško. Naslikal je imenitnost tega dejanja za našo domovino in označil občno radost, ktera nas navdaja ob preveselem prihodu Nj. Veličastva na Štajersko. Tudi naše učiteljsko društvo kot zastopništvo prečejšnega števila učiteljstva ne zaostaja za drugimi korporacijami v izraževanju svoje najglobokejše udanosti in najsrčneje yernosti do slavnoznanega roda Habsburškega. Pred vsem pa mora učiteljstvo našemu premodremu in za duševni blagor syojih državljanov vedno vnetemu gospodarju in cesarju iz dna sreč hvaležno biti za povzdigo ljudskega šolstva in za vzboljšanje svojega stanja. Zato zakliče g. govornik presvetlemu daritelju šolskih postav, našemu premilemu cesarju Francu Josipu I. trikratni „Živio“! čemur se ves zbor navdušeno ozove. Zdaj nastopi g. Fr. Gabršek ter govori o notranjih razmerah na Štajerskem za časa prvih Habsburžanov. V uvodu omenja žalostnega stanja na Štajerskem v dobi mejvladja od l. 1246. do leta 1283., potem razloži nastop vladarjev Habsburških in imenitnost tega dejanja za ves poznejši razvoj naše domovine; na to pa razvije natančno sliko kulturnega življenja na Štajerskem v prvej dobi vladanja Habsburških knezov t. j. od l. 1283. do nastopa Friderika IV. l. 1424. G. govornik opisuje v črez eno uro trajajočem govoru 1) takrat vže dovršeno razdelitev stanovalecev v dve narodnosti, 2) ustavno življenje in deželno upravo, 3) cerkev, duhovščino, samostane itd., kot najbolj uplivne činitelje one dobe, 4) plemstvo, s skoro neomejeno oblastjo, 5) viteštvo in njega pojemanje ter propadanje nraavnov in nraavstvenosti mej njim, 6) vojno opravo, 7) meščanstvo, 8) kmetski stan, 9) nošo raznih stanov sosebno Slovencev, 10) zabavo, šege in običaje, sosebno mej Slovenci, 11) trgovino in obrt, 12) rudarstvo, 13) omiko, 14) umetnost, 15) znanstvo, sosebno pesništvo, 16) rabo slovenščine v besedi in pisavi. Iz te razprave se je razvidelo, kako žalostne so bile notranje razmere na Štajerskem pri nastopu prvih Habsburžanov in kako zamotano je bilo javno in družabno življenje v prvih letih njih vladanja. „Vendar“, pravi g. govornik, „videlo se je tudi, kako so se Habsburški knezi na vso moč trudili, da vzboljšajo občno stanje svojih podložnikov, da vpeljejo red in pravico v deželo in da podelé narodu ona sredstva, ktera ga dovedejo do boljše prihodnjosti. In niso se varali! Seme, katero so sejali, je vzkalilo, vzrastlo, cvetelo in obrodilo toliko raznolikoga plodu, da morejo čez 600 let vsi različni narodi mogočne Avstrije pod ravno tistim rodem Habsburškim popolnoma zadostiti svojim potrebam. Zato izpolnijo le dolžnost otroške hvalečnosti, ako kličejo v teh slavnostnih dneh prevzvišenej hiši Habsburškej navdušeno: Slava!“ Na to zadoni po dvoran trikratno: Slava! in iz vnetih, domoljubnih src zapoje se: cesarska pesen. Tej patrijotičnej slavnosti sledi opravljeni del mesečnega zbora. Najprej se prečita in odobri zapisnik zadnjega zbora. Potem se naznanijo naslednji dopisi: 1) Ptujsko učiteljsko društvo prosi podpore za Slomščekov spomenik. Po nasvetu g. Gabrškega vsliši se prošnja s tem, da posamezni društveniki darujejo različne zneske v imenovani namen. Nabere se znesek 6 fl. 10 kr., kateri se odpošlje imenovanemu društvu. 2) Manzera knjigarna na Dunaju pošilja na ogled: (Pädag. Jahrbuch). 3) Katoliško podporno društvo v Celju pošilja program za

slavnost dne 8. t. m. 4) Deželni šolski svet v Gradcu naznanja, da je vslišal prošnjo našega društva, da se bode te namreč „Prva nemška slovnica“ in „Slovensko-nemška Začetnica Miklošičeva“ v soglasju mej seboj predelali. Potem se je dalje časa posvetovalo o letošnjih konferenčnih vprašanjih; sosebno mnogo se je govorilo o šolskih vrtilih in njih uporabi za šolski pouk, česar so se razven g. predsednika vdeleževali še gg. Rupnik, Jurko, Zupan, Vrečar in Gabršek. A ker se bode o tem še le pri uradni konferenci definitivno sklepalo, stavljal se ni nobeden nasvet. Konečno predstavi g. predsednik še g. Prosenca, zastopnika občnega uradniškega društva za avstro-ogersko državo, kateri razloži pomen tega društva in vabi gg. društvenike k pristopu in zavarovanju življenja. Nasvetuje tudi, naj bi društvo po vzgledu nekterih drugih učiteljskih društev osnovalo poseben posojilničen oddelek v zvezi s tem društvom in z vlastnim vodstvom. Ker pa bi moral tak oddelek za učitelje naj manj 30 udov šteti, ne more se za zdaj še o njem sklepati ter se prepusti poznejšemu razsojevanju. Po zboru bil je skupen obed, kjer se je nadaljevala domovinska slavnost.

Fr. Gabršek.

Od Save, dne 18. julija. Povsod, koder se je vozilo Njega Veličastvo, pozdravljalo in vzprejemalo Ga je poleg mnogobrojnega občinstva iz raznih stanov in razven deputacij tudi šolska mladina s svojim učiteljstvom. Ta prilika je bila najugodnejša, v sprejemljiva otroška srca vsajati ljubezen do našega presvetlega cesarja, v njih buditi zvestobo in udanost do dednega nam roda Habsburškega in krepiti domovinski čut. Tako se je tudi na Zidanem Mostu zbrala dne 11. t. m. ob 1/2 2 popoldne šolska mladina iz Zidanega Mosta, iz Loke in iz Razbora s svojimi učitelji ter na kolodvoru pozdravila Njega Veličastvo. Ves Zidani Most, sosebno kolodvor bil je krasno okinčan, občinstva pa je bilo na tisoče navzočega, katero je klicalo presvetlemu cesarju navdušeno: „Živio“! Pri prihodu in odhodu dvornega vlaka, kateri je stal tu četrte ure, pela je šolska mladina cesarsko pesem; ves čas pa so grmeli topovi na nasprotni kranjske strani, kjer je bil postavljen velikanski slavolek. Po vzprejemu raznih deputacij počastilo je Nj. Veličastvo tudi oba učitelja iz Zidanega Mosta s Svojim nagovorom. Po odhodu Nj. Veličanstva pa se je obhajala prelepa šolska slavnost v spomin 600letnice, odkar nas veže jednaka osoda v slavno hišo Habsburško. V ta namen podala se je šolska mladina vseh treh zgoraj imenovanih šol na slavnostni prostor pred šolo na Zidanem Mostu, kjer je najprej g. Gabršek razložil mladini in mnogoštevilnemu občinstvu pomen in imenitnost tega združenja ter srečo in čast, da je mogel vsakdo ravno kar gledati v mило lice preljubeznjivemu in predobremu našemu vladarju H koncu zakličejo vsi navzoči našemu presvetlemu cesarju Fran Josipu I. ter celej hiši Habsburške navdušeno: Slava! Za tem sledilo je petje in deklamavanje šolske mladine, ktera se je vrhu tega večkrat pogostila z vinom in obilim jedilom. Mej godbo in raznimi igrami potekel je kaj hitro veseli dan, kateri ostane vsakemu v vednem spominu, sosebno otrokom kot izdatno bodrilo k patrijotičnemu duhu.

F. G.

Novice in razne stvari.

[Imenovanje.] Profesor na izobraževališču za učiteljice v Gradcu gospod Peter Končnik, imenovan je ravnateljem gimnazije v Celju, dosedanji ravnatelj dr. Frane Svoboda pa je imenovan ravnateljem gimnazije v Celovcu.

[C. kr. zaloga šolskih knjig] na Dunaju izdala je tudi letos ter razposlala 1. dan t. m. novi katalog svojih šolskih bukev, na kojega opozarjamo vse čast. bralce, ki se zanj zanimivajo, posebno pa vse šolske oblasti in šolska vodstva.

[Učiteljska uradna konferenca] za sv. lenarški, mariborski in slov. bistriški šolski okraj bode se vršila letos 13. dne meseca sept. v Mariboru v poslopju

višje realke. Začetek ob 8. uri zjutraj Glavne naloge vzporeda so te-le: a) Dolžnosti šole glede telesne vzgoje. — Govori g. dr. Leonhard. b) Kako se spodbuja in odgaja deca k varčnosti? — Ref. gg. Gabr. Majcen (Maribor) in Jan. Kristl (Slov. Bistrica). c) Spisne vaje v ljudski šoli. — Ref. gg. Jos. Cizelj (Lembah), Jos. Sabati (Hočje) in Iv. Sorčan (Poljčane).

[Napredovalni tečaj] na sadje- in vinorejski šoli v Mariboru bodo po naredbi vis. dež. šolskega sveta dne 24. junija t. l. št. 3329 obiskovali od 1. avg. do 7. sept. t. l. sledeči štajerski učitelji:

1. Reich Janez, nadučitelj pri sv. Lenartu v sl. g.
2. Ribič Janez, " " " Vidu bl. Ptuja.
3. Brencé Valent., " " v Velenju.
4. Leitgeb Paul, " " Ločah.
5. Vodusek Gustav, " " Globokem.
6. Valentinič Karl, " " Hrastniku.
7. Strenkl Simon, učitelj " Središču.
8. Simonič Andrej, " " Cmureku.
9. Schweighofer Jože, nadučitelj pri sv. Rupertu na Rabi.
10. Pröll Klemens, učitelj v Gleisdorfu.
11. Horvatek Albert, " " Raču (Lipnica).
12. Drescher Alois, " " Ivnici.
13. Kopf Karl, " " Hartbergu.
14. Maurer Franc, " " Kaindorfu.

[Miklošičeva svečanost.] 20. novembra t. l. dopolni slavni profesor in dvorni svetovalec na Dunaju, vitez Miklošič svoje 70. leto. Prvi zastopniki vseh znanosti zjedini se, da napravijo učenjaku primerno čestitko. Dunajski profesorji mu bodo počastili zlato svetilnico, kinčano s podobo jubilarja; nekdanji učenci srečnem laborov venec, slavjanski dijaki krasen album. Tudi v Ljutomeru priredijo Slovenci v začetku septembra svojemu zaslužnemu rojaku na čast lepo svečanost.

[Poštne hranilnice.] VIII. skupnina, koja obsega Štajersko, Koroško in Kranjsko zaznamva od meseca januarja do maja 53.484 vlog, meseca junija 8075, skupaj toraj 61.559 vlog. Gotovo lep uspeh tega koristnega zavoda.

[Kulturno-zgodovinska razstava] v Gradcu je, kakor trdijo strokovnjaki, prav skrbno prirejena in povsem izvrstna in zanimiva. Radi tega je centralni odbor ukrenil, razstavo podaljšati do 15. septembra t. l.

[Učiteljske skupšine.] Dne 3. avgusta zborujejo v Lincu gornjo-avstrijski učitelji, 4. oktobra v Celovcu koroški učitelji, štajerska učiteljska zveza pa priredi svoj letošnji glavni shod dne 19. in 20. sept. v Mariboru.

Vabilo. Konjiško učiteljsko društvo bode dne 2. avg. t. l. zborovalo v Konjicah. K prav ohilnej udeležbi vabi Odbor.

Vabilo. Učiteljsko društvo mariborske okolice ima 2. dne meseca avgusta ob deseti uri dopoldan svoje redno zborovanje v poslopju leitersberške šole. Na dnevnem redu je mej drugim govor g. Fr. Pirkmajerja: „Pripovedka — pospeševalno sredstvo domovinoslovnega pouka.“ K obilnej vdeležbi prav vljudno vabi Odbor.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem: Gosp. Karol Ribič, učitelj v Vuhredn postal je nadučitelj — g. Fran Pečar, poduč. pri sv. Benediktu pride za učitelja k sv. Marjeti pod Ptujem, — gosp. Alojzij Zaplata zač. učitelj v Zagorju postal je stalen. — Gosp. Aleks. Kunz postal je podučitelj na deški šoli v Radgoni — gosp. Ferdo Hirsch in nadučitelj v Jarenini, g. Karl Udl sta stopila v pokoj.

Na Kranjskem: Gosp. Makso Ivanetič, učitelj v Hotedršici, pride v Blagovnico.

Učiteljske službe.

S početkom zimskega tečaja 1883/4 se razpisujejo v umeščenje sledeče učiteljske službe:

a) Na od sedaj javni četirirazrednici **Trebovlje-Vode**: služba nadučitelja, službe stalnega učitelja, stalnega podučitelja ter začasna podučiteljska služba po III. plač. razr. in s prostim stanovanjem.

b) Začasna podučiteljska služba v **Vojniku** po III. pl. razr.

Znanje slovenskega jezika se zahteva.

Prošnje se imajo poslati do 15. avgusta 1883 krajnemu šolskemu svetu v Trebovljah oziroma v Vojniku.

Celje, dne 18. julija 1883.

Predsednik:

Haas s. r.

„Cerkvene pesmi za šolsko mladež“

natisnil je J. Leon v Mariboru. Zbirka obsega 47 različnih pesmi za šolarsko sv. mešo, praznike Gospodove in matere božje itd. Dobivajo se pri A. Novaku, bukvovezu v Mariboru; iztis vezan velja 8 kr.

IVAN LEON

v Mariboru

priporoča slavnim uradom in p. n. občinstvu svojo izvrstno vredjeno

tiskarno

v izdelovanje vsakovrstnih tiskovin po najnižji ceni. Na dalje priporoča slavnim vodstvom ljudskih šol in krajnim šolskim svetom svojo **veliko zalogo** vsakovrstnih tiskovin za šolsko in administrativno potrebo v slovenskem in nemškem jeziku.

Tudi se pri njem dobé razne pisalne in risalne priprave po najnižji ceni, mej drugim

500 pol sat. papirja po fl. 2.60

500 pol po fl. 1.80

Na dalje je pri meni izišel in se dobi (po 3 kr. pola)

Službeni razkazek (Dienstes-Tabelle)

po naredbi c. k. dežel. šolsk. sveta dne 31. marca 1881 št. 1868

Z odličnim spoštovanjem

I. Leon.